

Global Corruption Report 2009

Vezetői összefoglaló

Transparency International

Lehetséges, hogy a történelem során a vállalkozások, a magángazdasági tevékenység és piac még soha nem volt ennyire fontos és nem fonódott össze ennyire a gazdasági konjunktúrával, a politikai stabilitással, valamint a társadalmak környezeti fenntarthatóságával, mint napjainkban. A pénzügyi válság, illetve a válság okozta gazdasági zűrzavar élesen rávilágítottak erre a megfigyelésre.

A magánszektor a dinamikus innováció és növekedés forrása lehet. Mindazonáltal, ahogyan ezt a Transparency International *2009-es Korrupciós Világjelentése* is mutatja, ha a korrupció ellenőrizetlen marad, a magánszektor kudarcot is vallhat lehetőségeinek kihasználása terén, ezáltal olyan romboló erővé válhat, amely aláássa a tisztességes versenyt, elnyomja a gazdasági növekedést és a politikai fejlődést, végezetül pedig ellehetetleníti a saját létezését.

A jelentős korrupciós botrányok, valamint annak ellenére, hogy az átláthatóság és az elszámoltathatóság hiánya egyaránt bizonyítottan a pénzügyi válság eredői közé tartoznak, egyúttal a vállalati integritás megerősödésének és valódi fejlődésének is tanúi lehettünk. Ugyanakkor a vállalkozások kötelezettségvállalásai még sokszor nem azonosak a korrupció elleni küzdelemben betöltött szerepükkel. Lényeges korrupciós kockázatok, illetve az átláthatóság, elszámoltathatóság és ellenőrzés hiányosságai továbbra is jelen vannak minden iparágban és országban. A dinamikus piacok újabb és szövevényes korrupciós kihívásokat teremtenek.

A korrupció ellenes megmozdulások és a vállalati felelősségvállalás (CSR) első széles hulláma után az üzleti szféra világszerte *egyértelműbb felelősséggel, körülhatároltabb érdekekkel és jobb lehetőségekkel* tölthet be központi szerepet a korrupció elleni küzdelemben. Ez a *2009-es Korrupciós Világjelentés* alapvető üzenete, amely több mint nyolcvan elismert és gyakorlati szakértő, valamint tudós szakember együttműködésében készült, és ezidáig a legátfogóbb elemzés az üzleti szektorban a világ valamennyi térségében tapasztalható korrupcióról és a megoldási javaslatokról.

Az elemzés tanulsága egyértelmű: ugyanaz többször egyszerűen nem elegendő. Változtatni kell a stratégián és a gyakorlati lépéseken ahhoz, hogy a korrupció az üzleti szférában hatékonyan legyőzhető legyen.

- *Az üzleti szférának* fel kell ismernie, hogy a korrupciós kockázatok a vesztegetéssel kezdődnek, de azon túl is mennek, így a vállalati integritással kapcsolatban komplex megközelítésre van szükség.
- *A kormányoknak* ki kell használniuk az innovatív eszközök új generációja által nyújtott előnyöket, ezáltal pedig nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a szabályozási hatáskörökre, a szabályok végrehajtására és a nemzetközi együttműködésre.

- A *civil szférának* tudatosítania kell, hogy az üzleti szférában tapasztalható korrupció számos más társadalmi, fejlődési és környezetvédelmi kihívás központi eleme, ezért jóval szélesebb és hatékonyabb együttműködésekkel kell kialakítani a vállalati integritás támogatása érdekében.
- A *többi érintettnek* – a vállalkozások tulajdonosaitól, vezetőitől és alkalmazottaitól a könyvvizsgálókig, befektetőig, a jogszabályalkotókig és korrupció ellenes aktivistákig – el kell ismernie, hogy a vállalati integritás számos érintettet felölelő erőfeszítés, amely szektorokon, határokon és intézményeken átívelő közös lépéseket igényel.

Egy növekedő és összetett probléma leírása

A *2009-es Korrupciós Világjelentés* által bemutatott bizonyíték egyértelmű és nyugtalanító: a korrupció az üzleti szféra és a társadalom számára központi és növekedő kihívás, a legkevésbé fejlett országok egyszerű kereskedőitől az ipari államok multinacionális vállalataiig, az állampolgárok, közösségek és nemzetek számára a világon bárhol.

A vesztegetés és a korrupció a termelési lánc súlyos problémái, illetve kártékonyabbak, mint azt korábban vélték

Az üzleti szektor továbbra is kiemelt szerepet tölt be a köztisztviselők, kormánytagok és politikai pártok korrumpált juttatásokkal való ellátásában. A sápot kérhetik nyomtatékosan, kikényszeríthetik, vagy megelőző jelleggel felajánlhatják. Tekintet nélkül a kényszer mértékére, tény, hogy a vesztegetés elősegíti a büntetlenség kultúráját és a korrupció ismétlődését, aláássa a közintézmények működését, valamint tovább szítja a közhangulatot, miszerint a kormány és a közigazgatás kiárúsítható a legnagyobb árat kínáló számára.

A vesztegetés mértéke és foka az üzleti világban megdöbbentő. A felmérésből kiderült, hogy öt vezetőből közel kettőt már kértek arra, hogy fizessen kenőpénzt közintézményekkel folytatott tárgyalások során. A megkérdezettek fele szerint a korrupció legalább 10%-kal növelte a projekt-költségeket. Ötből egy vezető nyilatkozott úgy, hogy már veszített el üzletet versenytársa vesztegetése miatt. Több mint egyharmaduk érezte úgy, hogy a korrupció súlyosbodik.

A következmények drámaiak. Csupán a fejlődő és rendszerváltó országokban a korrumpált politikai és kormányzati hivatalnokoknak juttatott kenőpénz becsült teljes összege 20 és 40 milliárd USD között van évente, ami megfelel a hivatalos fejlesztési támogatások kb. 20-40%-ának. Az ár a pénzen túl is mérhető. Ha a korrupció lehetővé teszi a gátlástalan vállalatok számára, hogy figyelmen kívül hagyják a jogszabályokat, a következmények a spanyolországi vízhiánytól, a kínai kizsákmányoló munkakörülményeken vagy az indonéziai illegális fakitermelésen át a Törökországban hanyagul kivitelezett épületek összeomlása miatti halálos áldozatokig terjednek. Még a kisebb összegű kenőpénzek, amelyeket a vállalatok gyakran az ügyek „elintézéséért” fizetnek, is károsnak bizonyultak, mivel ezeket felszívja a rendszer, így elősegítik és fenntartják a korrumpált bürokráciákat, politikai pártokat és kormányokat.

A korrupciós kihívás tágabb, összetettebb és szövevényesebb, mint a vesztegetések kifizetése

A *2009-es Korrupciós Világjelentés* átfogó szempontok alapján vizsgálja a korrupciót a magánszektorban, és arra a következtetésre jut, hogy a tisztviselőknek juttatott korrump fizetségek a problémának csupán egy részét jelentik.

- **A magánszférában létrejövő üzleti kapcsolatokban a nepotizmus és a korrupció elkülönülő problémakört jelentenek, amelyek fokozottabb figyelmet igényelnek**

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tagországaiban megkérdezett vezetők majdnem fele jelentette, hogy azokban a nem-OECD tagországokban, amelyekben üzleti tevékenységet folytatnak, az állami megbízásokat *személyes kapcsolatok és ismeretség* útján nyerik el, rámutatva olyan korrupciós kihívásokra, amelyek még nagyobb nehézséget jelentenek a rendőrség és a jogalkotók számára, mint a közvetlen korrump juttatások.

Továbbá a felső vezetők a magánszektorban tapasztalható korrupciót gyakrabban említik üzleti tevékenységeik akadályaként, mint az infrastrukturális hiányosságokat vagy a bíróságok működését. Ez a kérdés eddig nagyon korlátozott figyelmet kapott.

- **A vállalatokon belüli korrupció a fenntartható teljesítmény és elszámoltathatóság elterjedt veszélyforrása**

A korrupció az üzleti kapcsolatokra gyakorolt hatásán túl jelentős kockázatot jelent egy vállalatban belül. Ez a jelentés számos olyan dokumentált esetről számol be, amelyek során menedzserek, többségi részvénytulajdonosok és más érintettek a saját hasznukra éltek vissza a rájuk bízott hatalommal, megkárosítva ezzel a tulajdonosokat, a befektetőket, az alkalmazottakat, valamint a társadalom egészét. Például a *vezetők* hosszabb távon a jövedelmezőségre és fenntarthatóságra való összpontosítás helyett haszonleső módon önmaguk számára biztosíthatnak nagylelkű juttatásokat – ez a jelenség a pénzügyi válság egy fontos tényezőjének bizonyult. A *többségi tulajdonosok* megpróbálhatják a vállalati stratégiát a kisorozványesek kiszorítása érdekében „egymás közötti üzleteléssel” és hasonló módszerekkel befolyásolni. A többségi ellenőrzésből származó haszon olyan országokban, mint Ausztria, Olaszország, Mexikó és Törökország a becslések szerint meghaladja a saját tőke értékének 30%-át. Csehországban és Brazíliában ez eléri a saját tőke 60%-át, ez pedig súlyos aggályokat vet fel a szereplők hatalma feletti ellenőrzéssel kapcsolatban.

A jelentés kiemeli azt a tényt, hogy ez, illetve a hasonló jellegű vállalatban belüli korrupció számos országban jelen van, ami a belső fékek és egyensúlyok terén mutat jelentős hiányosságokat. Hosszú távon a korrupció kétségessé teszi, hogy a vállalatok képesek lesznek-e értéket termelni valamennyi részvényeseik számára, illetve valóban felelős vállalati polgárokként működnek-e.

- **A piaci korrupció világszerte aláássa a tisztességes versenyt, a tisztességes árakat és a hatékonyságot**

Az árrögzítő kartellek és más összejátszó módszerek súlyosan megkárosíthatják a fogyasztókat, a piacot, illetve a világgazdaságot. A *2009-es Korrupciós Világjelentés* fontos bizonyítékkal szolgál az 1980-as évek óta, hogy a globalizált kartell-tevékenységek egy új és erős hulláma söpör végig a világon, sokszor jól ismert márkaneveket érintve és különösen a

fejlődő országokat sújtva. Kulcsfontosságú piaci szektorok szennyeződtek be világszerte, élelmiszerektől és vitaminoktól infrastrukturális projektekig, malária elleni gyógyszerektől a legkifinomultabb high-tech termékekig és fogyasztói szolgáltatásokig.

A szakértők úgy vélik, hogy a leleplezések aránya a kartellek között csupán hátról és hatból egy között van, és még a napvilágra kerülő ügyek is a probléma hatalmas méretét mutatják. 1990 és 2005 között több mint 283 nemzetközi magánkartellre derült fény, ezek a fogyasztók számára közvetlenül 300 milliárd USD kárt okoztak. Csak egyetlen évben, 1997-ben a fejlődő országok 54,7 milliárd USD értékű árut importáltak (19 iparágból vett minta), amely árrögzítő tevékenységekben vettek részt. A becslések szerint a nemzetközi kartellek működésének többletköltségeiből eredő közvetlen gazdasági károk megegyezhetnek a fejlődő országoknak juttatott fejlesztési segélyek teljes összegével, vagy meg is haladhatják azt.

- **A vállalati lobbizás korrupciós kockázatai a jogszerű részvételt jogtalan előnnyé változtathatják, valamint kockára tehetik a kormányok és az üzleti szféra legitimitását**

Az üzleti szereplőknek joguk van, hogy felszólaljanak a demokratikus döntéshozatali folyamatokban, a lobbizás pedig fontos információkat és álláspontokat közvetít a politikai képviselők, illetve közhivatalnokok számára. Mindazonáltal fennáll annak a kockázata, hogy az üzleti szektor hatalommal bíró szereplői sakkban tartják a politikusokat és a kormányzatokat, demokratikus döntéseket hiúsítanak meg, ezáltal mindenhol jelentősen veszélyeztetve az elszámoltatható és nyitott kormányzást.

A *2009-es Korrupciós Világjelentés* a fejlődő és ipari országokban egyaránt bizonyítékkal szolgál az üzleti szektor és a kormányzat közötti tartósan szoros kapcsolatokra, többszörös összeférhetetlenségre, valamint a vállalati lobbizás aránytalan befolyásának növekedésére vonatkozóan. Bangladesi, német, malajziai, illetve Trinidad és Tobagóból származó esettanulmányok mutatják be az üzleti szféra és a közintézmények közötti bizonytalan és szoros viszonyokat. Az Egyesült Királyságban a politikai kapcsolatokkal rendelkező cégek a becslések szerint a piac közel 40%-át sajátítják ki, ez a szám Oroszországban az igen nyugtalanító 80%-ot is eléri. Emellett a lobbizás mértéke és gyors növekedése súlyos aggodalmat vált ki az egyenlő rálátással, illetve azon állampolgárok meghallgatáshoz való jogával kapcsolatban, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy lobbistákat alkalmazzanak. Brüsszelben a becslések alapján 2500 lobbiszervezet mintegy 15 000 lobbistája törekszik az uniós politikaalkotás befolyásolására. Az Amerikai Egyesült Államokban a vállalatok lobbikiadásai meredeken emelkedtek, tagállami szinten a lobbikiadások törvényhozóként a 200 000 USD-t is eléri, míg minden egyes jogalkotó figyelmét öt lobbista igyekszik megnyerni.

- **A korrupció elleni küzdelem ügye még soha nem volt ennyire erős az üzleti életben**

Az egyes társaságok szintjén a korrupció megnöveli a költségeket, egyúttal pedig sebezhetővé és kockára teszi a cég hírnevét, valamint bizonytalanságot okoz. Drágítja a forrásokhoz való hozzáférést, rontja a vállalatok értékelését és a dolgozók morálját. A tágabb piaci környezetben a korrupció aláássa a tisztességes versenyt, az üzleti lehetőségek elvesztéséhez vezet és támogatja a korrump bürokráciák működését. A korrupció az üzleti szférában, illetve az üzleti élet általi korrupció éppen az üzleti világ működésének és sikerének alapját, a piacok működőképese és megbízható irányítását teszi tönkre. A korrump gyakorlatok semmissé teszik a

működésre feljogosító társadalmi meghatalmazást, megtörve ezáltal azt a legitimitást és bizalmat, amelynek meglététől az üzleti szféra társadalmi elfogadottsága függ.

Az erős belső irányítás és a vállalati integritás egyfajta „integritás osztalékkal” jutalmaz, cáfolva azt az állítást, hogy a vállalatok, ha nem akarnak üzleti kilátásaikon rontani, nem engedhetik meg, hogy tartózkodjanak a korrupciótól. A korrupció ellenes programokkal és etikai irányelvekkel rendelkező társaságok a kutatások szerint 50%-kal kevesebb alkalommal szenvednek korrupciós cselekményektől, valamint kisebb eséllyel veszítenek üzleti lehetőségeket, mint a hasonló programokkal nem rendelkező vállalatok. Az integritás jegyében kiválóan teljesítő cégek számos alkalommal nem csupán egyforma, hanem társaikat meghaladó teljesítményt képesek nyújtani. A fejlődő gazdaságokban működő vállalatok esetében a jobb vállalati irányításhoz jobb teljesítmény és piaci értékelés is kapcsolódik.

A vállalati integritás megerősítésének tanulságai

A *2009-es Korrupciós Világjelentés* áttekinti a CSR és korrupció ellenes erőfeszítések első generációjának vívmányait, illetve ezekből számos fontos következtetést von le.

- **A vállalkozásokat veszélyeztető korrupciós kockázatok kapcsolódnak egymáshoz, erősítik egymást, ezért nem szabad elszigetelten küzdeni ellenük**

A *2009-es Korrupciós Világjelentés* hangsúlyozza, hogy a politikáról szóló vitának nem pusztán a vesztegetés kérdéséről kell szólnia, hanem ki kell terjednie a korrupció tágabb értelemben vett típusaira is. A korrupció minden formája az átláthatóság, belső irányítás és felügyelet hiányosságait használja ki. Mindegyik a titkolt szervezeti tevékenységeket, illetve az opportunisták légkört segíti, így az egyes korrupciós cselekmények feltárása nehézkessé válik. Például a vesztegetés jogellenessé vagy erkölcsileg elítélendővé nyilvánítása hatástalan marad, ha más, hasonlóan jogellenes vagy káros tevékenységeket mindeközben elnéznek.

- **A fejlődés egyértelmű, de számos hiányosság továbbra is fennáll**

Még soha ennyi vállalat nem fogadott el üzleti kódexeket és jelentéseket környezeti, illetve társadalmi teljesítményéről. Néhány országban a kormányok erőfeszítéseket tettek a vállalati korrupció leküzdése érdekében, magas szintű vezetők ellen folytak eljárások, így a német Siemens cég ellen is, ezáltal sokkal hitelesebb elrettentő példát biztosítottak a korrupciós viselkedéssel kapcsolatban. Egyes civil szerveződések a vállalati nyilvánosságához kapcsolódó érdek és közösséghez fűződő kötelezettségek megerősítésével járultak hozzá ezekhez a lépésekhez.

Ugyanakkor a korábbiakban kifejtetett tartós és növekvő korrupciós veszély alátámasztja annak tényét, hogy a jelenlegi erőfeszítések nem elegendőek. Ez a jelentés szintén számos hiányosságot sorol fel. A belső fékek és egyensúlyok távolról sem teljesen hatékonyak. Egy nagy nemzetközi felmérés keretében megkérdezett minden három vállalatból közel egy számolt be vagyonvisszaélésekről, valamint minden tízből több mint egy cég jelezte, hogy már volt köze könyvelési csaláshoz a megelőző négy éves időszakban, míg a közép- és felsővezetők a gazdasági bűncselekmények felében voltak érintettek.

- **A tájékozottság növeléséhez, a képzéshez és az ellenőrzéshez az összes érintett támogatására szükség van**

Franciaországban, Németországban, az Egyesült Királyságban és az USA-ban minden főbb külföldi befektető és exportőr, valamint a megkérdezett cégvezetők 80%-a vallotta be, hogy „egyáltalán nem ismeri” a globális üzleti világ egyik legfontosabb jogszabályi keretét, a külföldi hivatalos személyek nemzetközi kapcsolatokban való megvesztegetéséről szóló OECD-egyezményt. A más felmérésekben megkérdezett építő- és energiaipari – magas korrupciós kockázatú – vállalatoknak csupán mintegy egyharmada tartott vezetői számára a korrupció elkerüléséről szóló képzést.

Az ellenőrzési folyamat és a vállalati nyilvánosság biztosítása szintén nem elterjedt. A világ 200 vezető vállalatának közel 90%-a fogadott el üzleti kódexeket, de kevesebb, mint a felük rendelkezik megfelelő ellenőrzési (monitoring) eljárással. Ugyan több mint 3000 cég hozott nyilvánosságra CSR-jelentést 2007-ben, ezeknek kevesebb, mint egyharmadát igazolta külső független partner.

A korrupció ellenes jogi szabályozás terén nagyobb hangsúlyt kell fektetni az üzlet szférán belüli problémákra

A *Globális Korrupciós Jelentés (2009)* szerint számos országban vezettek be új korrupcióellenes jogszabályokat, máshol korszerűsítették a meglévő szabályozást, illetve új korrupcióellenes ügynökségeket állítottak fel. Ugyanakkor az üzleti szektorban leginkább elterjedt korrupciós kockázatokkal szemben fellépő jogi szabályozás még a fejlődés kezdeti szakaszában van, és messze áll a széleskörű elfogadottságtól. A korrupció forrásainak szigorúbb szankcionálása, a magánszektoron belüli megvesztegetési ügyek nagyobb arányú feltárása, a befolyással való visszaélés, közvetítők alkalmazása, a vállalatok büntetőjogi felelőssége, valamint a megvesztegetési ügyek konzisztens megközelítése mind olyan területek, amik számos országban folyamatosan gondot okoznak. Kiemelten fontos egy hatékony nemzetközi felülvizsgálati rendszer kialakítása az ENSZ Korrupcióellenes Konvenciója számára, amelynek a segítségével az egyes országok szintjén lehetne nyomon követni és egyben gyorsítani a jogi keretek megerősítését.

Új szereplők és új piacok felé irányítandóak az erősebb vállalati integritás elterjesztését szolgáló erőfeszítések

A világ legnagyobb piacaiként dicsekedhetnek már az olyan országok, mint Brazília, Kína és India, és a globális üzleti élet egyre jelentősebb és egyre aktívabb szereplői az ezekről a területekről származó vállalatok is. Ahogy a Jelentés tartalmazza, biztató folyamatok indultak el a szabályozási és vállalat irányítási előírások fejlesztése területén ezekben az országokban. Ennek ellenére szükség van az erőfeszítések további mélyítésére és kiterjesztésére a vállalati szektor elsősorú szereplőin túlmutató hatások elérése végett. Az indiai, a kínai és a brazil vállalatok – szektortársaik megítélése alapján – a nemzetközi üzleti világ legkorruptabb szereplői közé tartoznak.

A korrump üzleti gyakorlat kialakulásának és elterjedésének kockázatát növelik továbbá a közpolitikai kihívásokra adott piaci megoldások, ezért szükséges proaktív módon kezelni az új piacokon felmerülő korrupciós kockázatokat. A klímaváltozás problémájára adott globális válasz integráns része a szén-dioxid kibocsátási kvóták növekvő mértékű kereskedelme, azonban komoly átláthatósági és elszámoltathatósági gondok övezik ezt a területet. Az állami tőkealapok – mint az egyes nemzetek közvagyonából jelentős hányadot kezelő szereplők –

egyre erősebb szereplőkként lépnek fel a nemzetközi befektetések világában, ahol különösen szigorú elvárásoknak kell megfelelniük az átláthatóság és az elszámoltathatóság területén. Számosan közülük azonban nem felelnek meg ezeknek az elvárásoknak.

A fenntartható vállalati integritás javítása végett erőteljesebb kezdeményezésekre és stratégiai megújulásra van szükség

Az előrelépés fontos tényezői: a szabályozási kiskapuk bezárása, a jogkövetés erősítése és új szereplők bevezetése. Ezek azonban önmagukban nem elegendők. Az üzleti életben megjelenő korrupció hatékonyabb megelőzése és leküzdése érdekében három területet érintően van szükség a stratégia és a cselekvési terv módosítására:

Elsőként, a Jelentés egyértelművé teszi, hogy a korrupcióellenes erőfeszítések kivitelezéséhez sokkal több érintett részvétele szükséges, azaz tulajdonosok, befektetők, munkavállalók, pénzügyi közvetítők, könyvvizsgálók, illetve a szélesebb értelemben vett üzleti környezet, a média, az állampolgárok mint fogyasztók, és végül, de nem utolsó sorban, a civil társadalom részvétele is szükséges a vállalatvezetők és a szabályozók szerepvállalásán túl. Ezek a szereplők együtt alkotnak egy *integrált vállalati rendszert*, ellenőrző és kiegyensúlyozó mechanizmusok olyan létfontosságú hálózatát létrehozva, amelyek biztosítani tudják a vállalati integritás fenntarthatóságát és sértetlenségét. Kiemeli a Jelentés ezeknek a szereplőknek a hatását, viszont arra is felhívja a figyelmet, hogy az érdekellentétek, a tanúvédelmi szabályok hiánya, az elégtelen közzétételi és jelentési kötelezettség, valamint egyéb akadályok veszélyeztethetik a korrupcióellenes küzdelemhez való pozitív hozzájárulásukat, melyek mindegyikére nagyobb figyelmet kell fordítani az irányelvekről folytatott viták során.

Másodszor, a figyelem összpontosítása túl kell terjedjen a szabályozáson, valamint a megvalósítás, ellenőrzés és elszámoltathatóság terén vállalt kötelezettségeken ahhoz, hogy további eredményeket lehessen elérni. Az eljárásrendek, jogszabályok illetve kötelezettségvállalások fontosak, azonban végrehajtásuk során nyerik csak el valós jelentőségüket.

Harmadszor, szükséges azt felismerni, hogy az üzleti életben fellelhető korrupciós kihívások leküzdéséhez alapvető fontossággal bír az együttes cselekvés és az együttműködés. A vállalatok együttes kezdeményezése elősegítheti a szervezeti tanulást, kordában tarthatja a jelentéskészítési kötelezettségek és a jogkövetés költséges szétaprózódását és túlburjánzását, védelmet nyújthat a potyautazással szemben, valamint együttesen gyakorolhat nyomást a kevésbé elkötelezett piaci szereplők magatartásának befolyásolására. Ezen tényezők mind alapvető fontosságúak a bevételekért folytatott verseny kapcsán megjelenő megvesztegetések kiirtásában. A közös nyomásgyakorlás lehetővé teszi a befektetők és a fogyasztók számára, hogy egymást erősítve összekössék befolyásukat a vállalatok elszámoltathatósága érdekében. A kis- és középvállalatok szorosabb összefogással egyesíthetik erőforrásaikat és védekezési eszközeiket a korrupcióval szemben, míg a nemzeti szabályozó testületek közötti fokozottabb együttműködés segíthet a nemzetközi szabályozási kiskapuk kiiktatásában.

A VÁLLALATI KORRUPCIÓ ÉS A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI ÉS GAZDASÁGI VÁLSÁG: SZOROSAN ÖSSZEFÜGGŐ REFORMOK

Csak a jövő fogja teljes egészében megmutatni a 2009-ben kialakult globális pénzügyi válság és gazdasági visszaesés tényleges mélységét. Egy alapvető tanulság a *Globális Korrupciós Jelentés (2009)*-hez készített elemzések alapján azonban már most levonható: számos olyan tényező, amely hozzájárult a válság kialakulásához, szorosan kapcsolódik a magánszektorban fellelhető korrupciós kockázatokhoz. Elég csak a vállalati integritási rendszerekben fennálló komoly hiányosságokra, a kulcsfontosságú ellenőrző szereplők közötti érdekkonfliktusokra, a kiemelt fontosságú piacok, piaci szereplők és felügyeleti mechanizmusok elégtelen átláthatóságára és elszámoltathatóságára, valamint a vállalatok átvilágításában, irányításában, és integritásában fellelhető hiányosságokra gondolni.

A válság megmutatta azon vállalati stratégiákban rejlő veszélyeket is, melyek a gyenge szabályozási és jelentéskötelezettségi előírások kihasználásra rendezkedtek be. Ezen stratégiák, valamint az ezek alapján létrejövő struktúrák gátolják a nemzeteken átívelő korrupció leküzdhetőségét, ugyanis lehetővé teszik a megvesztegetésre használt, nagyszámú rejtett pénzalapok létrehozását és gátolják a korrupciós vezetők által eltulajdonított közvagyon visszaszerzését.

Az állami felügyelet tekintetében a válság ráirányította a figyelmet a szabályozó testületek kudarcára, az erőforrásaikban és a tisztségviselőik között fellelhető hiányosságokra, valamint a nemzetközi együttműködés komoly problémáira – ezek egytől-egyig olyan tényezők, amelyeket a *Globális Korrupciós Jelentés (2009)* is az üzleti életben megjelenő korrupció hatékony megelőzése és megtorlása előtt álló komoly akadályaként emeli ki.

A fenti összefüggések egy tanulságra felhívják a figyelmet: teljesen hatékony vállalati integritási rendszerek kiépítése nem csak az üzleti életben tapasztalható korrupció leküzdése szempontjából fontos, hanem hozzájárul a pénzügyi és gazdasági stabilitáshoz és a globális pénzügyi rendszer folyamatban lévő reformálásához is. Ez különös jelentőséget és egyben aktualitást is tulajdonít ennek a feladatnak.

TEENDŐK A TISZTESSÉGES VÁLLALATI INTEGRITÁS FENNTARTHATÓSÁGA ÉRDEKÉBEN

A *Globális Korrupciós Jelentés (2009)* számos konkrét javaslatot határoz meg a fenti megállapítások alapján.

JAVASLATOK A MAGÁNSZEKTOR SZEREPLŐI SZÁMÁRA

1. Jelentéskészítés a vállalati társadalmi szerepvállalás kulcselemeiről

Az üzleti szféra szereplői nagy előrelépést tettek társadalmi felelősségvállalásuk és környezetvédelmi teljesítményük kommunikációja terén. Szükséges, hogy ugyanilyen előrelépést érjenek el a vállalati szerepvállalás más, hasonlóképpen fontos területeivel kapcsolatos jelentéseikkel kapcsolatban is, ideértve:

- a korrupcióellenes és jogkövetéssel kapcsolatos tevékenységüket, melyek alapvető biztosítékai a jogszerű üzleti viselkedésnek;

- a lobbizási és pártfinanszírozási tevékenységüket, hogy befektetőik, munkavállalóik, ügyfeleik, és tágabb értelemben a közvélemény megértse, milyen politikai érdekek érvényesülnek országaik legbefolyásosabb üzleti szervezeteiben, és ezek a demokratikus berendezkedés keretein belül miként adnak hangot véleményüknek; valamint
- szükséges, hogy az állami forrásokból realizált bevételeiket és az államkasszába történő befizetéseiket, - valamennyi azon országra tekintettel, ahol tevékenységüket folytatják - a helyi közösségek teljes mértékben átlássák, valamint azt is, hogy milyen mértékben járulnak hozzá, illetve milyen mértékben részesülnek a vállalatok a közpénzügyekből.

2. Minden vállalat legyen kötelező érvényű, nyomon követhető és ellenőrizhető

Alapvető fontosságú – mind a legjobb hatás elérése, mind a közvélemény előtti hitelesség növelése érdekében –, hogy független szereplők kövessék nyomon és ellenőrizzék, a különböző eljárásrendeknek és kötelezettségvállalásoknak való megfelelést. Egyre nagyobb számban vetik ennek alá magukat a vállalatok. Ez kiváló lehetőséget nyújt a legjobban teljesítők számára, ahhoz, hogy példájukkal utat mutassanak és az ígéreteket hiteles teljesítménnyé formálják.

3. A különutas megoldások helyett – amikor lehetséges – a már létező standardokat és cselekvési keretrendszereket kell támogatni

A nyilvánosság és transzparencia iránti egyre nagyobb elkötelezettség könnyen az információk kakaofóniájához vezethet, amelyben a befektetők és a közvélemény számára nehézkessé válik az adatok összehasonlítása és értelmezése. Annak érdekében, hogy a nyilvánosság irányába történő nyitás tényleges transzparenciához vezessen, a magánszektorban egységes standardokat kell alkalmaznia és támogatnia, és részt kell vennie ezek kialakításában (pl. *Global Reporting Initiative* – globális jelentéskészítési kezdeményezés). A vállalati szektorban továbbá, közös cselekvési programokat kell életbe léptetnie, illetve a már meglévőkhöz csatlakoznia egyrészt a vállalati integritással kapcsolatban (az egyedi pályázattól az ellátási lánc menedzsmentjéig), másrészt az összes érintett bevonása érdekében a kulcsfontosságú fejlesztési területeken (mint például a termelő iparágak, vagy az egészségügy, és az építőipar).

JAVASLATOK A KORMÁNYOK ÉS A SZABÁLYOZÓK SZÁMÁRA

4. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szabályok kikényszerítésére, az ehhez szükséges erőforrásokra és a szabályérvényesítési teljesítmény mérésére

Rendkívül fontos a szabályok kikényszerítése, viszont az erre szánt erőforrások, valamint az elért eredmények országoként jelentősen különbözőek, és nehéz nyomon követni és összehasonlítani ezeket. A kikényszerítés hatékonyságát a kormányzatoknak és a szabályozóknak kell még átláthatóbbá tenniük. Több figyelmet kell fordítani arra, hogy a szabályok érvényre juttatásához szükséges minden erőforrás a szabályozók rendelkezésére álljon. Továbbá szükséges, hogy a közfelügyeletet ellátó hatóságok szélesebb körben adjanak tájékoztatást a jogszabály-érvényesítési tevékenységre felhasznált pénzügyi és humán

erőforrások mértékéről, valamint az elért eredményeiről, azaz a vizsgálatokról, a bíróság elé vitt ügyekről, a bírságok és egyéb szankciók mértékéről.

5. *Innovatív megoldásokat kell alkalmazni, és tovább kell finomítani a szabályozás és kikényszerítés során alkalmazott „intelligens” eszközöket*

Egyes országok sikeres kísérleteket tettek rugalmas szabályozási eszközök alkalmazására: az ösztönzők stratégiai szempontú újragondolásával túllépnek a merev „utasítás és ellenőrzés” gyakorlatán. Az egyes országok szabályozóinak és szabályértvényesítő testületeinek sokkal szélesebb körben kellene alkalmazniuk az olyan eszközöket, mint a közzétételi kötelezettségek, feketelisták, vádalkuk, illetve megfelelési vizsgálatok.

6. *Erősíteni kell és ténylegesen globális szintre kell emelni a szabályozók közötti nemzetközi együttműködést*

A globális üzlet világában folytatott korrupcióellenes harc globális megközelítést igényel, magában foglalva a korrupcióellenes ügynökségek, a versenyügyi- és adóhatóságok, valamint a pénzügyi felügyelet közötti határokon átnyúló együttműködést. A pénzügyi válság hathatós példát szolgáltat arra, hogy az átláthatóságban és az ellenőrzésben rejlő tisztázatlanságok akár a teljes világgazdaságot is destabilizálhatják. A kormányoknak meg kell ragadniuk az alkalmat arra, hogy a szabályozó testületek között mélyebb együttműködést alakítsanak ki – valamennyi országra, piacra illetve valamennyi piaci szereplőre kiterjedően.

JAVASLATOK A CIVIL SZFÉRA SZÁMÁRA

7. *A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának ellenőrzésében szerves részt kell képviseljen a vállalati integritás és a korrupcióellenes erőfeszítések értékelése*

Az olyan vállalat, amely nem tudja ellenőrzése alatt tartani a korrupciót és ezáltal nem tudja biztosítani a törvények és jogszabályok betartását, nem tesz eleget társadalmi, környezetvédelmi, és egyéb, a vállalati felelősségvállalással kapcsolatos kötelezettségeinek. A korrupcióellenes erőfeszítések mérését általánossá kell tenni az olyan területek értékelése során is, mint amilyen a termelési lánc integritása, a környezetvédelmi teljesítmény, a fenntarthatóság, illetve a tágra értelmezett vállalati társadalmi felelősség.

8. *Ösztönözni kell a magánszektor munkavállalói számára kialakított tanúvédelmi és közérdekű bejelentési rendszerek fejlesztését, ezek széles körben való elterjesztését és jogi védelmének erősítését*

A tapasztalatok alapján a munkavállalók kulcsszerepet töltenek be a vállalati integritás biztosításában, mivel idejekorán figyelmeztethetnek a termelési lánc integritása, a vállalati irányítás, vagy az üzleti kultúra területén felmerülő hiányosságokra, továbbá a korrump üzleti gyakorlatokra. Mitöbb, a vállalati csalások nyilvánosságra hozatalában is a munkavállalók bizonyultak a legfontosabb forrásnak a vállalatok önbevallása mellett. A munkavállalók vállalati integritás biztosításában betöltött szerepének megerősítése végett szükséges komolyabb jogi védelmet nyújtani a tanúvédelmi és közérdekű bejelentési rendszereknek. Egyúttal fontos, hogy a vállalatok elkötelezettséget tanúsítsanak ezeken a területeken az etikus magatartásra irányuló vállalati ösztönzők kiépítésével egyetemben. Fontos ösztönző

szerepet játszanak a felügyeleti szervek és a szakszervezetek a törvényhozók és a vállalatok szerepvállalásának befolyásolásában az ilyen jellegű támogató környezet kialakítása során.

9. Szélesebb együttműködést kell kovácsolni a vállalati integritás erősítése érdekében, illetve az állampolgárok érdekeinek teljes mértékű figyelembe vételében

A különféle közpolitikák alakítása során a cégtulajdonosok, befektetők, fogyasztók, munkavállalók és civil szervezetek közös érdeke a vállalati integritás elérése és az anti-korrupciós szabályok betartása. Ezáltal nagyszerű lehetőség adódik számukra a még szélesebb körű együttműködésre a vállalati integritás megteremtésének ösztönzésében és ellenőrzésében.

Szorosabb kapcsolatot szükséges kiépíteni a kutatói közösséggel is. Számos üzleti és jogi iskola végez alapvető fontosságú empirikus kutatást a vállalati korrupció és annak szabályozása területén. A következtetések gyakran csak szakértők szűk körében kerülnek megvitatásra, holott fontos információforrásul szolgálhatnának a civil szférából kiinduló kezdeményezésekhez.

Végezetül, a civil társadalmi együttműködések – amelyek korlátokat szétfeszítve kötik össze az ügy érdekében a mindennapi aktivistákat az elméleti szakemberekkel, és amelyek a nemzeti kormányzatoktól és üzleti szférától független célok képviselőit tűzik zászlajukra –, harmadik erőként alapvető szerepet játszanak abban, hogy a döntéshozatal folyamán megfelelő súllyal érvényesítsék az állampolgárok érdekeit. Ezek a civil szervezetek ellenőrző szerepet tölthetnek be a gazdaságban, összekötő kapocsként szolgálhatnak az állampolgárok, az üzleti szféra és a kormányzat közötti együttműködésben. A magánszektorban megjelenő korrupció érintettjei által kezdeményezett közös akciók hiteles katalizátoraként léphetnek fel, hangot adva az állampolgárok véleményének, és lehetőséget adva nekik a vállalatok, a piacok és a társadalom működését irányító szabályok alakítására. Csak a civil társadalom részvételével lehetséges egy olyan társadalmi konszenzus felépítése, mely elengedhetetlenül szükséges a korrupció valamennyi formájának leküzdéséhez.